

2007
ТРАВЕНЬ ЧЕРВЕНЬ

3

КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ ПРОЕКТ "ЗОЛОТА СТЕЖИНА"

МАНДРИВЕЦЬ

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ

● КВИТ СЕРГІЙ

**"ЧОРНЯВИЙ СТУДЕНТ ІЗ
ТАВРІЇ": ДО ПОРТРЕТУ
ДМИТРА ДОНЦОВА**

● ТРОФИМ'ЯК БОГДАН

**МОЛОДЬ У БОРОТЬБІ ЗА
КАРПАТСЬКУ УКРАЇНУ
(1921 – 1939 рр.)**

● ЙОСИПЕНКО СЕРГІЙ

**РЕФОРМАЦІЯ,
КОНТРЕФОРМАЦІЯ,
КОНФЕСІАЛІЗАЦІЯ І
ТЕОЛОГО-ПОЛІТИЧНА
ПРОБЛЕМАТИКА
РАНЬОМОДЕРНОЇ
ДУХОВНОЇ КУЛЬТУРИ**

МАНДРІВЕЦЬ

2007 3 (68)
травень-червень

Заснований у 1993 році
Виходить 6 разів на рік

Спільний проект Національного університету
"Києво-Могилянська академія"
і видавництва "Мандрівець"

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Анатолій АЛЕКСЮК
В'ячеслав БРЮХОВЕЦЬКИЙ
Микола БУКАЧ

Вілен ГОРСЬКИЙ

Анатолій ЕРМОЛЕНКО
Михайло КІРСЕНКО
Костянтин КОНДРАТЮК
Сергій КРИМСЬКИЙ
Володимир КУХАРСЬКИЙ
Ольга КУЦА
Олег ЛЕЩАК
Іван ЛИСИЙ
Василь МАЙБОРОДА
Ярослав МАЛИК
Володимир МЕЛЬНИЧАЙКО
Віталій ОТРОЩЕНКО
Володимир МОРЕНЕЦЬ
Ольга ОЛЕКСЮК
Степан ПАВЛЮК
Анатолій ПОГРІБНИЙ
Федір ПОЛЯНСЬКИЙ
Сергій РЯБОВ
Марина ТКАЧУК
Богдан ФЕНЮК
Григорій ШТОНЬ
Віталій ЩЕРБАК

ПРО АВТОРІВ

- Ададуров В.** — кандидат історичних наук, доцент кафедри загальної історії Українського Католицького університету (м. Львів), майстер-дослідник Практичної школи вищих досліджень (EPHE) Паризького університету — Сорбонна.
- Вовчик-Блакитна О.** — доктор психологічних наук, провідний науковий співробітник Інституту психології ім. Г. Костюка АПН України.
- Йосипенко С.** — кандидат філософських наук, докторант Інституту філософії ім. Г. Сковороди НАН України.
- Квіт С.** — доктор філологічних наук, професор НаУКМА.
- Ковальчук В.** — кандидат історичних наук, науковий співробітник Інституту української археографії та джерелознавства ім. М. Грушевського НАН України.
- Кононенко Т.** — аспірантка НаУКМА.
- Недужко Ю.** — кандидат історичних наук, докторант Інституту історії України НАН України.
- Очеретяний В.** — аспірант Київського національного лінгвістичного університету.
- Полянський Ф.** — головний редактор журналу "Мандрівець", викладач Тернопільського державного технічного університету ім. І. Пулюя.
- Стоцький Я.** — кандидат історичних наук, доцент Тернопільського державного технічного університету ім. І. Пулюя.
- Трофим'як Б.** — доктор історичних наук, професор Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка.

Журнал "Мандрівець" включений Вищою атестаційною комісією України до переліку наукових фахових видань, що у них як наукові виклади можуть публікуватися результати дисертаційних робіт

- з філології (Постанова президії ВАК України від 09. 06. 1999 №1-05/7);
- з історії (Постанова президії ВАК України від 30. 06. 2004 №3-05/7);
- з філософії (Постанова президії ВАК України від 30. 06. 2004 №3-05/7).

Статті наукових викладів затверджені до друку Вченою радою НаУКМА
(Протокол № 26 від 24 травня 2007 р.)

ІЛЮСТРАЦІЇ

- 4 **Квіт Сергій**
"Чорнявий студент із Таврії": до портрету Дмитра Донцова

Постать Дмитра Донцова – одна з маловивчених осіб української суспільно-політичної думки ХХ століття. Автором висвітлено біографію та риси характеру портрету творця "Націоналізму", що став дороговказом для української еліти.

НАУКОВІ ВИКЛАДИ**Історія України**

- 12 **Ададуров Вадим**
Створення та діяльність французької розвідницької резидентури на території Галичини під час війни 1812 р.

На основі документальних свідчень з Архіву Міністерства закордонних справ і Національного архіву Франції, а також Державного архіву Австрії аналізується діяльність розвідки Наполеона I стосовно південно-західного прикордоння Росії, зокрема – місія французького резидента у Галичині Ф. д'Обернона.

- 22 **Очеретяний Володимир**
Дипломатична діяльність Максима Славинського в період Директорії УНР 1919-1920 рр.

У пропонованій статті досліджується дипломатична діяльність М. Славинського, визначного українського історика, етнолога, літератора, перекладача, публіциста, поета та дипломата. Значна увага приділяється вивченню роботи М. Славинського на посаді голови Надзвичайної дипломатичної місії Директорії Української Народної Республіки у Чехословаччині з весни 1919 р. по грудень 1920 р. та його стосунків з дипломатичними та політичними діячами. Пропонована стаття є першою спробою узагальнювального підходу до вивчення історії діяльності Української надзвичайної дипломатичної місії у Чехословаччині.

- 29 **Трофим'як Богдан**
Молодь у боротьбі за Карпатську Україну (1921–1939 рр.)

Стаття присвячена внеску галичан у творенні Закарпатського Пласту та участі української молоді у боях за незалежність Карпатської України у 1938-1939 рр.

- 38 **Ковальчук Володимир**
Агентурно-оперативні комбінації НКВС – МДБ УРСР по підробці документів ОУН(б)

На основі аналізу автентичних документів розглянуто проблему навмисної фальсифікації організаційних документів ОУН(б) радянськими чинниками.

- 44 **Недужко Юрій**
Інформаційна діяльність Світового Конгресу Вільних Українців наприкінці 60-х – у 70-х рр. ХХ ст.

Ця стаття присвячена висвітленню інформаційної діяльності Світового Конгресу Вільних Українців. Проаналізовано форми і методи інформаційної роботи української діаспори країн Заходу, спрямованої на забезпечення демократії та державної незалежності України.

Літературознавство

- 50 **Кононенко Тетяна**
Неоготичні тенденції у прозі Анджели Картер

У статті аналізуються зразки жіночої готики, представлені у творчості Анджели Картер. Переглядаючи прописану в готичній традиції віктимізацію жіночих персонажів, ця британська письменниця одночасно представляє нові можливості подолання гендерних викривлень і скасування патріархальних структур.

ДИПЛОМАТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ МАКСИМА СЛАВИНСЬКОГО В ПЕРІОД ДИРЕКТОРІЇ УНР 1919-1920 рр.

У пропонованій статті досліджується дипломатична діяльність М. Славинського, визначного українського історика, етнолога, літератора, перекладача, публіциста, поета та дипломата. Значна увага приділяється вивченню роботи М. Славинського на посаді голови Надзвичайної дипломатичної місії Директорії Української Народної Республіки у Чехословаччині з весни 1919 р. по грудень 1920 р. та його стосунків з дипломатичними та політичними діячами. Пропонована стаття є першою спробою узагальнювального підходу до вивчення історії діяльності Української надзвичайної дипломатичної місії у Чехословаччині.

Предметом дослідження пропонованої статті є дипломатична діяльність визначного українського історика, етнолога, літератора, перекладача, публіциста, поета, націоналога та дипломата Максима Славинського (Славінського¹). Значна увага приділяється роботі М. Славинського на посаді голови Надзвичайної дипломатичної місії Директорії Української Народної Республіки у Чехословаччині з весни 1919 р. по грудень 1920 р., вивченню його стосунків з дипломатичними і політичними діячами та конкретних результатів його діяльності.

Праці, присвячені висвітленню дипломатичної діяльності М. Славинського на посаді голови Надзвичайної дипломатичної місії у Празі, – відсутні. Публікації про М. Славинського носять здебільшого біографічний характер. Серед них необхідно виділити дослідження В. Верстюка, Т. Осташко, А. Болабольченка, Г. Стрельського, Р. Скорульської, Р. Харчук [1]. Праці М. Мартинюка, О. Мукомели, А. Животко присвячені окремим періодам літературно-перекладацької діяльності М. Славинського [2]. У роботах Т. Осташко, В. Соловйової, С. Віднянського частково розкрито період дипломатичної діяльності М. Славинського у Празі через висвітлення проблем української дипломатії у країнах Центральної Європи 1917–1920 рр. [3].

Для вивчення вказаної проблеми важливе значення має видання творчої спадщини М. Славинського, здійснене його нащадками. У збірнику містяться його поезії, поетичні переклади, публіцистика і спогади [4].

Пропонована стаття є, по суті, першою спробою узагальнювального підходу до вивчення історії діяльності української Надзвичайної дипломатичної місії у Чехословаччині.

У період Директорії М. Славинський відзначився своєю активною зовнішньополітичною дипломатичною діяльністю як голова Надзвичайної дипломатичної місії УНР у Чехословацькій республіці.

У цей період Директорія опинилася перед проблемою пошуку стратегічних союзників, котрі б підтримали новий український уряд на міжнародній арені та надали б військову допомогу для боротьби проти більшовицької агресії. Проте вже перші кроки Директорії засвідчили, що у новому керівництві держави відсутній єдиний погляд на вибір союзників. Фактично в українському провіді реально існувало два абсолютно протилежні за своєю суттю політичні напрями. Перший представляв В. Винниченко, який відстоював соціалістичний шлях розвитку України, навіть ціною втрати суверенітету. Другий – С. Петлюра, який дотримувався позиції зближення із західними сусідами і через них, ідучи далі, здійснити для України надійну базу у світовій міжнародній opinio [5, с. 79]. Зрештою, перемогла концепція Головного Отамана УНР. Однак початок 1919 р., як зазначає сучасний дослідник Директорії В. Яблонський, показав “критичність ситуації майже в повній відсутності реальних політичних та економічних відносин України з цими державами” [6, с. 155-156]. Тому перед українським урядом та Директорією постало досить складне завдання – підготуватися до створення своїх дипломатичних

¹ Прізвище “Славінський” писалося через “і” за старим правописом.

місії та представництв у різних країнах світу та добитися міжнародної підтримки української національно-визвольної боротьби з боку сусідніх держав та країн-переможниць, які домінували у військово-політичному блоці Антанта.

Перший уряд Директорії УНР, враховуючи те, що М. Славинський, окрім інших необхідних якостей ученого, політика і дипломата, вільно володіє всіма слов'янськими мовами і особисто знайомий з президентом Чехословаччини Т. Масариком, призначив його головою української дипломатичної місії у цій країні. Пропозицію М. Славинському очолити дипломатичну місію за кордоном зробив прем'єр-міністр УНР та міністр закордонних справ В. Чехівський. У 1945 р. М. Славинський, якого заарештувала контррозвідка червоної армії у Чехословаччині, під час допитів у Лук'янівській в'язниці НКДБ УРСР повідомив: "Мені було запропоновано очолити місію в Чехословаччині. Я згодився і 19 січня 1919 року виїхав у Прагу" [7, арк. 92]. "Вказівки для роботи я отримав від прем'єр-міністра і міністра закордонних справ Чехівського, – пояснював далі М. Славинський на допитах в НКДБ. – Він знав, що я володію слов'янськими мовами, і що особисто знайомий з президентом Чехословаччини Масариком. Чехівський сказав, що я повинен добиватися від чехословацького уряду визнання Української Народної Республіки і Директорії де-юре і де-факто, просити від них допомоги зброєю, укласти економічний договір і підготувати укладення політичного союзу проти Радянської Росії" [7, арк. 92 зв.]. Перед своїм від'їздом до Чехословаччини М. Славинський також отримав усні розпорядження від Головного Отамана Армії УНР С. Петлюри, який побажав, щоб були виконані настанови Чехівського [7, арк. 92 зв.].

Офіційне призначення на посаду голови Надзвичайної дипломатичної місії М. Славинський отримав на початку січня 1919 р. У телеграфному повідомленні від 13 січня 1919 р. говорилося: "В ближчі дні виїжджає дипломатична місія в Чехію, на чолі місії стоїть відомий український діяч і колишній міністр праці Славинський" [8, арк. 168]. Українська Надзвичайна дипломатична місія відбула з Києва до Праги 18 січня 1919 р. [9, с. 60]. Голові української місії М. Славинського Міністерство закордонних справ видало дипломатичний паспорт за № 1090 на ім'я Славинського Максима Антоновича [10, арк. 55].

Розбудова репрезентацій УНР спиралася на вагоме законодавче й організаційне підґрунтя, укладене як Українською Центральною Радою, так і Українською Державою. Протягом короткого терміну було організовано апарат представництв і досягнуто акредитації.

Встановлення дипломатичних зв'язків з Чехословаччиною, чільні діячі якої ще з дореволюційних часів мали виразні українські симпатії і водночас дотримувались антантівської зовнішньополітичної орієнтації, мала для Директорії важливе значення. І хоча стосунки ЧСР і УНР залежали від ставлення до України держав Антанти, ситуації на російсько-українському фронті, політики Австрії, Угорщини, Польщі і Німеччини, але політичні інтереси й економічні потреби новопосталої Чехословацької держави були об'єктивною передумовою розвитку двосторонніх зв'язків [11, с. 206].

Не останню роль у встановленні дипломатичних відносин відіграло особисте знайомство М. Славинського з президентом ЧСР Т. Масариком. Їхня зустріч відбулася ще в 1911 р. у Петербурзі. На той час Т. Масарик був професором Празького університету й неодноразово відвідував Росію. Він бував у помешканні М. Славинського у Петербурзі, контактував з іншими українськими діячами для ознайомлення з їхніми поглядами на суспільно-політичне життя України [7, арк. 35].

Досвідченому дипломатові керівництво Директорії дало завдання встановити контакти з представниками країн Антанти для відстежування інформації щодо подій, що стосувалися України, та інформувати про це уряд УНР. На згаданих вище допитах в НКДБ УРСР М. Славинський зазначав, що також отримав настанову про необхідність створення на території Чехословаччини загонів з числа українських військовополонених для переправлення їх на територію України [7, арк. 92 зв.].

У Чехословацьку республіку новопризначений дипломат їхав через Австрію. Про свій від'їзд з України М. Славинський повідомляв: "При від'їзді я отримав гроші на 4-х місячне утримання і на допомогу військовополоненим і біженцям. Точної суми я не пам'ятаю, у всякому випадку більше одного мільйона гривнів (гривня відповідала такій же кількості крон). В подальшому мені щомісяця привозили гроші з Міністерства фінансів УНР" [7, арк. 38].

Оскільки Директорія УНР не мала дипломатичних відносин з Чехословаччиною, то М. Славинський, прибувши до Відня, звернувся з проханням до посла УНР в

Австрії В. Липинського дізнатися, як буде прийнято українське посольство. В. Липинський, відвідавши Прагу, повідомив, що Т. Масарик прихильно прийме українських дипломатів [7, арк. 43]. По приїзді до Праги М. Славинський зустрівся з президентом ЧСР Т. Масариком, і як дипломат, мав намір відвідати міністра закордонних справ країни Е. Бенеша. Але той перебував у цей час у Парижі на мирній конференції, тому замість нього М. Славинського прийняв військовий міністр М. Штефанік [7, арк. 43]. Пізніше на допитах у Києві щодо позиції чеської влади до України М. Славинський розповідав: "Чехословацький уряд де-факто визнавав УНР, добре прийняв нашу місію, але юридично відмовився визнати, говорячи, що він це зробить після того як нас визнає Ліга Націй" [7, арк. 92 зв.-93].

Працювати українському дипломатові в Празі довелося в умовах практично повної ізоляції уряду Директорії УНР, відсутності визнання її "де-юре" провідними державами світу, обструкції країн Антанти, що відверто орієнтувалася на "білий рух" прихильників "єдиної і неділимой Росії" і шовіністично налаштовану Польщу з амбіціями відродити державу "від моря до моря".

Представники чеської влади повідомили М. Славинського, що УНР не може розраховувати на суттєву допомогу від Чехословаччини в питанні дипломатичного визнання з огляду на відсутність підтримки Франції, Англії, США. Зазначалося, що у разі згоди Антанти допомогти Директорії у боротьбі за самостійну Україну, Чехословаччина також підтримає це рішення. Про настрої, що панували у владних колах Чехословаччини, М. Славинський повідомляв Андрія Лівичького – міністра закордонних справ УНР, В. Чехівського й А. Ніковського. Керівники зовнішньополітичного відомства Директорії УНР й самі вважали, що від Чехословаччини допомога може бути лише мінімальною.

Заходи М. Славинського щодо визнання Уряду Директорії перед послами Англії, Франції, США та інших країн не мали позитивних наслідків.

Незважаючи на те, що Чехословацька республіка не визнала Директорію УНР де-юре, українська Надзвичайна дипломатична місія фігурувала в офіційних списках дипломатичного корпусу, акредитованого в Празі, і користувалась усіма дипломатичними привілеями. Це було можливим завдяки знайомству М. Славинського з президентом Томашем Масариком і прихильному ставленню до української проблеми міністра закордонних справ доктора Едуарда Бенеша.

На початковому етапі перебування місії в Празі вона достатньо фінансувалася. Про це свідчать кредити на утримання Української дипломатичної місії в Празі від 14 травня 1919 по 14 вересня 1919 р. (підстава-резолюція Міністерства закордонних справ УНР, 16 січня 1919 р.) [12, арк. 3] (див. табл. 1).

Забезпечена коштами Місія мала можливість провадити широку інформаційну підтримку Директорії УНР за кордоном. Так, про питому вагу інформаційної діяльності в роботі дипломатичних місій України свідчать, зокрема, частка фінансових витрат на неї. Дипломатична місія в Чехословаччині за період з 14 січня 1919 по 14 вересня 1919 рр. виділила на пресову роботу 200 тис. гривень з 1,3 млн загальних витрат [13, с. 16]. У 1919 р. Місія широко інформувала громадськість ЧСР про українську політичну платформу, а також про її історичні й культурні підвалини. Спеціально з цією метою був заснований Український громадський клуб, про діяльність якого повідомлялося в одному з листів до МЗС. "Дня 19 серпня 1919 р. в м. Прага (Чехословаччина) українськими громадянами за участі членів Дипломатичної і Військово-Санітарної місії заложено Український громадський клуб (завдання полягало у тому, щоб інформувати національну працю насамперед в справі тісного духовного Українсько-Чеського об'єднання)" [14, арк. 5].

Українські громадські діячі М. Грушевський, Д. Дорошенко, письменник В. Королів (Старий), І. Бочковський, Є. Виговський, М. Кушак, М. Река, а також відомі чеські письменники Я. Нечас, П. Кршичка, Ф. Тихий заснували в Празі Українське кооперативне товариство "Всесвіт". Основною метою діяльності товариства було проведення широкої інформаційно-пропагандистської та культурної-освітньої роботи шляхом видання відповідної української літератури для потреб Угорської України [14, арк. 22]. Для потреб товариства було виділено кредит у сумі 500 тисяч чеських крон, з них 250 тис. як зворотна позичка і 250 тис. як незворотна [14, арк. 21].

Очолована М. Славинським Місія випустила і розповсюдила серію (понад 40) брошур "Пізнайте Україну" для інформування дипломатичних служб європейських

Таблиця 1.

Кредити на утримання Дипломатичної місії в Празі від 14 травня 1919 по 14 вересня 1919 р.		
1.	Голові Місії	12 000 крб.
2.	Радникові	9 000 крб.
3.	Секретареві	6 000 крб.
4.	Аташе	9 600 крб.
5.	Урядовцям	9 000 крб.
6.	На представництво місії	42 000 крб.
7.	На канцелярські видатки	12 000 крб.
8.	На найом помешкання Голови Місії	12 000 крб.
9.	На найом помешкання місії	9 000 крб.
10.	На роз'їзди Голови Місії	12 000 крб.
11.	На роз'їзди радникові	3 000 крб.
12.	На роз'їзди секретареві	3 000 крб.
13.	На роз'їзди 2 аташе	3 000 крб.
14.	На найом помешкання радникові, секретареві, 2 аташе, 2 урядовцям	21 600 крб.
15.	На непередбачувані видатки	18 000 крб.
16.	На роз'їзди дипломатичним кур'єрам	20 000 крб.
17.	Добові за 120 днів: – Голові Місії 100 крб., – радникові 60 крб., – другим урядовцям по 40 крб.	43 200 крб.
18.	На пресу	100 000 крб.
19.	На допомогу українським громадянам	50 000 крб.
Усього:		383 000 крб.

країн. У цих виданнях, а також у популярних лекціях М. Славинського та інших працівників Місії, доводилося до відома світової громадськості про національно-етнічні, історично-культурні особливості України та прагнення українців домогтися міжнародного визнання власної незалежної держави.

Про персональний склад свого дипломатичного представництва у Празі М. Славинський на допитах в НКДБ УРСР повідомляв: “Моя місія складалась із семи чоловік. Радниками місії були: 1) Вітошинський (був запропонований урядом Західноукраїнської Народної Республіки за узгодженням з Директорією і Чехівським), 2) Смаль-Стоцький Степан – професор Чернівецького університету, 3) Сурін – секретар місії, 4) Бочковський Іпполіт – аташе місії (журналіст), 5) Королів Василь – літератор, керівник видавництва “Час”, 6) Машиністка – дружина Короліва, 7) Машиніст” [7, арк. 36-37]. Співробітників дипломатичної місії М. Славинський не підбирав, йому їх запропонувало Міністерство закордонних справ [7, арк. 38]. У серпні 1919 р. за наполяганням М. Славинського було розширено штат дипломатичної місії та введено посаду другого секретаря, що її обійняв В. Якубовський [12, арк. 33]. Пізніше при Празькій дипломатичній місії

працювали й інші представники України, які виконували різні дипломатичні доручення Директорії УНР. Так, зокрема, 28 червня 1919 р. міністр закордонних справ УНР В. Темницький з Відня у своєму листі до М. Славинського писав:

*“До Високоповажного пана М. Славинського,
посла УНР в Празі.*

Високоповажний Пана После!

Відносини між Україною, зокрема Західною Областю УНР з Чехословаччиною, які є наслідком польської офензи, заіснували, вимагають установаження при посольстві окремого референта для господарських справ, котрий буде провадити свої розрахунки між чеським правительством й Україною, ніклуватися допомогою емігрантів-українців в Чехо-Словакії та мати на оці усе це движиме майно Української Держави, яке при останній польській офензиви попало в границі Чеської держави” [12, арк. 5].

Міністр закордонних справ просив також прийняти на посаду референта місії доктора Говора-Драгомирецького (який ще перед польською офензивою був призначений господарським референтом для догляду над торгівлею нафтопродуктами Української Держави в Чехословаччині) [12, арк. 3]. У серпні того самого року за пропозицією М. Славинського до Праги було направлено офіцера української республіканської армії Теодора Рожанковського. Його було призначено з 1 серпня 1919 р. тимчасовим військовим референтом при українській дипломатичній місії в Чехословаччині у зв'язку з відступом частин армії УНР на територію Чехословацької Республіки [12, арк. 30].

Під час роботи в дипломатичній місії М. Славинському довелося мати справу і з майбутнім керівником ОУН А. Мельником. На допитах в НКДБ М. Славинський заявляв: “Мельник Андрій протягом майже двох років очолював в Празі військову місію УНР, яка займалася облаштуванням інтернованих чехами бригади Української Галицької армії. Приїхавши в Прагу, Мельник зробив мені візит, потім неодноразово розказував, що солдат бригади він переводить на трудовий стан. Частина з них повернулася пізніше в Галичину, а інша частина роз'їхалась по різних містах. По роботі він мені не підпорядковувався. Через два роки він виїхав у Галичину” [7, арк. 81].

Дипмісії доводилося вирішувати справи, пов'язані з виданням дипломатичних паспортів для представників МЗС УНР, які їхали до країн Західної Європи [15, арк. 10].

Перебуваючи за кордоном, місія підтримувала тісний дипломатичний зв'язок з Директорією. Про це М. Славинський, зокрема, повідомляв: “Зв'язок з Директорією я здійснював шляхом посилки своїх кур'єрів з числа співробітників або ж поштою [ ], інших форм зв'язку не мали” [7, арк. 38]. Інші форми зв'язку все-таки існували, про що свідчить лист міністра закордонних справ В. Темницького до М. Славинського у серпні 1919 р., де В. Темницький просить М. Славинського підтримувати контакти телефоном через посла УНР в Румунії Мацєевича [12, арк. 25]. Через румунсько-український кордон було налагоджено також рух товарів, медикаментів та військовий обмін.

М. Славинський швидко зорієнтувався у внутрішньо- та зовнішньополітичній ситуації Чехословаччини, дійшовши висновку, що тут навряд чи вдасться українській місії отримати плідні результати. Своє бачення цієї проблеми він висловив у промові на нараді послів і голів дипломатичних місій у Карлсбаді 6 серпня 1919 р.: “Чехи не мають великого значення в міжнародній політиці, щоб на них покладати якісь надії, але вони мають великий моральний вплив у держав, які Антанта створила. Відношення до нас чехів якнайкраще. Офіційного визнання нас немає, але можна бути певним, що по підписанню договору з Австрією чехи нас визнають. Теперішній президент Тузар (соціал-демократ) стоїть за союз чехів з румунами і українцями” [16, арк. 12-13]. Тому М. Славинський зосередив свої дипломатичні зусилля переважно на наданні допомоги численним військовополоненим, втікачам, дітям висланих сюди з Галичини урядом колишньої Австрійської імперії [15, арк. 7].

Важливими кроками на шляху поліпшення координації зусиль української дипломатії стали закордонні наради послів і голів дипломатичних місій УНР. У роботі цих нарад активну участь як голова Надзвичайної дипломатичної місії у Празі брав М. Славинський. У зв'язку з потребою узгодження діяльності зовнішньополітичних установ, у липні 1919 р. прийнято закон про заснування при дипломатичній місії УНР у Празі “Відділу підтримки постійного зв'язку між правительством УНР і його посольствами та місіями за кордоном” [17, арк. 33]. На чолі його було призначено

голову у ранзі радника диппредставництва; штат закладу складала 17 дипломатичних кур'єрів, котрі мали здійснювати службові сполучення між місцем осідку уряду і місцями розташування дипустанов УНР.

М. Славинський, як голова місії в Празі, щодо ролі координаційних дій між диппредставництвами УНР заявив на нараді послів і голів дипломатичних місій у Карлсбаді 9 серпня 1919 р.: "МЗС фактично тепер не існує. Мусить бути створений за кордоном практично-технічний апарат, який би об'єднував діяльність посольств і місій, інституція ця буде, очевидно, тимчасовою для сього переходного часу, доки не відновимо нормальної комунікації з краєм" [18, арк. 20 зв.]. Під час наради М. Славинський висловлювався щодо організації роботи посольств та місій, які фінансувалися по-різному, але виконували однакові функції: "Те, що роблять посольства, роблять і в місіях. Але робота неврегульована. Немає консульського уставу" [18, арк. 24]. Нарікав М. Славинський і на те, що, крім дипломатичної роботи, чеська місія виконує політичні інтервенції, піклується про переїзди багатьох представництв, комісій і окремих агентів, що відбирає чимало часу [19, арк. 10, 14]. Діяльність місії в ЧСР він характеризував наступним чином: "Для консульських справ є окремий урядовець (Драгомирський), для військових справ отаман Рожанковський. Працював у Празі відділ Військово-Санітарної комісії для полонених під проводом доктора Горбенка. Була комісія для переселення жидів. Видавнича діяльність окремо зорганізованого пресового бюро досить інтенсивна. Маса емігрантів із біженців, облоги роблять на місію, грошей на допомогу немає. Штати малі, треба більше людей. Мусить ся ощаджувати на наших рубриках бюджету, щоби утримувати кількох позаштатних урядовців" [18, арк. 24 зв.]. М. Славинський наголошував, що потрібно зрівняти місії у штатах і засобах із посольствами, дати їм диспозиційні фонди, та офіційно забезпечити діяльність дипломатичних представництв за кордоном.

На нараді послів і голів дипломатичних місій у Карлсбаді 9 серпня 1919 р. М. Славинський висловив свою позицію і щодо міжнародних відносин та наголосив на необхідності зміни політичної орієнтації УНР на Францію, США та Великобританію [18, арк. 33 зв.].

Активна дипломатична діяльність празької місії сприяла зростанню авторитету М. Славинського. Його кандидатуру 2 вересня 1919 року уряд УНР, очолюваний І. Мазепою, що перебував тоді у Кам'янці-Подільському, затвердив на посаду міністра закордонних справ. Один з українських часописів повідомляв: "Міністром заграничних справ (має бути) Славинський (соціаліст-федераліст), дотеперішній посол у Празі. Поки що міністерством управляє Андрій Ливицький" [20, с. 78]. Але виїхати з Праги й очолити міністерство він не зміг, оскільки в цей час у місії УНР в Чехословаччині накопичилося чимало невідкладних справ, аде Прага була тоді справжньою столицею української еміграції.

Чехословацькі керівні кола намагалися встановити не лише тісні політичні, але й економічні відносини з українськими урядами. Тому М. Славинський активно працював на ниві українсько-чехословацького співробітництва, насамперед господарського. Він ініціював підписання торговельного договору між Західною областю Української Народної Республіки та Чехо-Словацькою республікою про постачання нафти та нафтопродуктів з України. Стосовно цього договору, на допитах в НКДБ УРСР М. Славинський заявляв: "Договір було укладено з ініціативи чехів і підписано восени 1919 р. при моїй участі. Від Галичини його підписав Левицький і міністр Віте. На виконання цього договору з Галичини прийшло кілька составів нафти, а потім у зв'язку з війною між ЗУНР і Польщею договір втратив свою силу" [7, арк. 45].

У 1920 р. М. Славинський опікувався проблемами матеріально-технічної допомоги для військових частин армії УНР, що потерпали від нестачі зброї, набоїв та відступали на захід. На допитах в НКДБ УРСР М. Славинський "згадував": "Мені вдалось достати через Червоний Хрест для петлюрівської армії два-три вагони медикаментів і два вагони білизни для шпиталів. Все це було відправлено із Відня у Вінницю. На той час це була значна кількість медикаментів. Розрахунками з Червоним Хрестом займались спеціально приїхавші з Вінниці особи" [7, арк. 45]. У питанні постачання зброї для армії УНР М. Славинський неодноразово звертався до президента ЧСР Т. Масарика. Проте допомоги у постачанні зброєю так і не було надано. Чехословацька сторона мотивувала це тим, що навіть їхнє військове відомство купує зброю і спорядження у країнах Антанти [7, арк. 93]. Така позиція чехословацьких посадовців пояснювалася небажанням погіршувати стосунки як з країнами Антанти, від яких Чехословаччина отримувала підтримку, так і з більшовицькою Росією, з якою ЧСР не хотіла конфліктувати.

Історія України

Місія М. Славинського провадила роботу з репатріації українських військовополонених і втікачів, пропонувала їм їхати додому і підкоряться місцевій владі. Організоване поповнення лав петлюрівської армії було заборонене чехословацькою владою. "Я не хотів псувати взаємин із Масариком і за це не брався", – писав згодом М. Славинський [7, арк. 93].

Коли червона армія витіснила війська УНР з України, С. Петлюра направив свою дружину на лікування до Праги і попросив М. Славинського влаштувати її та знайти досвідчених медиків для проведення операції. М. Славинський виконав це прохання та розмістив її з дочкою в санаторії [7, арк. 51]. Там вона пройшла курс лікування, і через рік родина С. Петлюри виїхала знову до Польщі у Тарнів. Для переїзду рідні С. Петлюри посол дістав охоронного листа консульства і наприкінці 1920-го перевіз сім'ю за призначенням. Під час відвідання Польщі М. Славинському було доручено одержати гроші у Віденському банку для уряду УНР [7, арк. 52]. У Тарнові М. Славинський востаннє мав зустріч з головою Директорії С. Петлюрою, який подякував йому за допомогу, але жодних вказівок щодо роботи не дав [7, арк. 51].

Про терміни роботи своєї місії М. Славинський згадував так: "Очолювана мною місія існувала з лютого 1919 р. по квітень-травень 1923, тобто трохи більше чотирьох років" [7, арк. 41].

Отже, перший період дипломатичної діяльності М. Славинського з лютого 1919 р. по грудень 1920 р. на посаді голови дипмісії у Празі був результативним, характеризувався значним його внеском у реалізацію завдань Надзвичайної дипломатичної місії УНР у Празі.

Потребує подальшого дослідження дипломатична практика М. Славинського у наступний період діяльності Надзвичайної української дипломатичної місії у 1920–1923 рр.

Література

- Верстюк В. Осташко Т. Діячі Української Центральної Ради. Бібліографічний довідник. – Київ, 1999. – 255 с.; Болабольченка А. Три долі: Модест Левицький, Петро Стебницький, Максим Славинський. Біографічні нариси. – Київ, 1999. – 96 с.; Стрельський Г., Трубайчук А. М. Грушевський, його сподвижники й опоненти. – Київ, 1996. – 192 с.; Скорульська Р. Харчук Р. Остання зірка "Плянди" // Слово і час. – 1998. – №3. – С. 81–85.
- Мартинюк М. Українські періодичні видання Західної України, країн Центральної та Західної Європи 1914 – 1939 років. – Львів, 1998. – 298 с.; Мукомела О. Українська журналістика в іменах. Випуск 1. – Львів, 1994 – 1995. – 304 с.; Животко А. Історія української преси. – Київ, 1999. – 368 с.
- Осташко Т., Соловйова В. Дипломатичні представництва УНР у країнах Західної Європи (1918–1921 рр.) // Проблеми вивчення історії української революції 1917–1921 рр. – Київ, 2002; Осташко Т., Соловйова В. Матеріали нарад голів дипломатичних місій УНР за кордоном як джерело дослідження доби Директорії // Архіви України. – Київ, 2003. – № 4/6; Соловйова В. Українська дипломатія у країнах Центральної Європи 1917–1920 рр. – Донецьк: Юго-Восток Лтд, 2004. – 172 с.; Віднянський С. Політика чехословацького уряду щодо української еміграції в міжвоєнний період // Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. – Київ, 1993. – Вип. 3.
- Славинський М. Заховаю в серці Україну: Поезія, публіцистика, спогади. – Київ, 2002. – 416 с.
- Яцюк М. Формування Директорією УНР основних засад зовнішньої політики (кінець 1918–1920 рр.) // Вісник Харківського університету. – Харків: Основа, 1998. – №401: Історія України. – Вип. 2: До 80-річчя Української революції. – С. 79.
- Яблонський В. Основні проблеми зовнішньополітичної діяльності уряду УНР (червень – грудень 1919 року) // Вісник Київського університету. – Київ, 1994. – Вип. 22: Історія. – С. 155-156.
- Державний Архів Служби Безпеки України (далі ДАСБ України). – Ф. 6. – Спр. 71178 ФП. – 141 арк.
- Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (далі ЦДАВО України). – Ф. 538. – Оп. 1. – Спр. 70. – 231 арк.
- Соловйова В. Українська дипломатія у країнах Центральної Європи 1917–1920 рр. – Донецьк: Юго-Восток Лтд, 2004. – 172 с.
- ЦДАВО України – Ф. 3696. – Оп. 2. – Спр. 62.
- Осташко Т., Соловйова В. Дипломатичні представництва УНР у країнах Західної Європи (1918-1921 рр.) // Проблеми вивчення історії української революції 1917–1921 рр. – Київ, 2002. – С. 187–231.
- ЦДАВО України. – Ф. 3696. – Оп. 1. – Спр. 50. – 37 арк.
- Будков Д., Веденєєв Д. Організація зовнішньополітичного інформування за доби Директорії Української Народної Республіки // Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. – Київ, 1993. – Вип. 4. – С. 12–20.
- ЦДАВО України. – Ф. 3696. – Оп. 2. – Спр. 203. – 51 арк.
- ЦДАВО України. – Ф. 3519. – Оп. 2. – Спр. 18. – 38 арк.
- ЦДАВО України. – Ф. 3696. – Оп. 3. – Спр. 8. – 41 арк.
- Там само. – Ф. 3696. – Оп. 1. – Спр. 6. – 37 арк.
- Там само. – Ф. 3696. – Оп. 1. – Спр. 70. – 57 арк.
- Там само. – Ф. 3519. – Оп. 2. – Спр. 19. – 135 арк.
- Склад нового українського кабінету // Воля. – Жовтень 1919. – Т. 4. – Число 2. – С. 79; Болабольченка А. Три долі: Модест Левицький, Петро Стебницький, Максим Славинський. Біографічні нариси. – Київ, 1999. – 96 с.

The subject of the article is research of diplomatic activity of M.A. Slavynskiy, a prominent ukrainian historic, ethnologist, writer, translator, publicist and diplomat. Considerable attention is devoted to M.A. Slavynskiy's activity an the position of chapter of Extraordinary legation of Directory of Ukrainian Folk Republic since spring 1919 to December 1920 and his relationship with different politicians. The article represent the first attempt to summarize the history of Ukrainian extraordinary legation activity in Czechoslovakia.